

IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV ZA INKLUZIJO (TE4I) KLJUČNA SPOROČILA POLITIKE

Uvod

Namen pričujočega dokumenta je podati pregled zaključkov in priporočil projekta z naslovom Izobraževanje učiteljev za inkluzijo (TE4I) ki ga je izvedla Evropska agencija za izobraževanje na področju posebnih potreb (Agencija) in predstaviti, kako lahko priporočila projekta prispevajo k drugim evropskim in mednarodnim političnim prednostnim nalogam.

Problem izobraževanja učiteljev je visoko na političnem dnevnem redu v Evropi in globalno. Priznava se pomembna vloga učiteljev in zato tudi izobraževanja učiteljev v smeri inkluzivnejšega izobraževalnega sistema. *Svetovno poročilo o invalidnosti* (WHO, 2011) poudarja, da 'je ustrezno usposabljanje rednih učiteljev odločilnega pomena, če naj bo učitelj samozavesten in kompetenten v poučevanju otrok z različnimi potrebami'. Enakega pomena kot znanje in veščine so tudi stališča in vrednote (str. 222).

TE4I – trendi na evropski in mednarodni ravni

Projekt Agencije TE4I upošteva dosednji razvoj izobraževanja učiteljev in inkluzivnega izobraževanja na evropski in mednarodni ravni. V *Sklepih Sveta o socialni dimenziji izobraževanja in usposabljanja* (2010) je zapisano, da morajo sistemi izobraževanja in usposabljanja v Evropi zagotavljati tako pravičnost kot odličnost in sprejeti dejstvo, da je izboljšanje dosežkov v izobraževanju kakor tudi ključnih kompetenc odločilnega pomena za vse, ne le za gospodarsko rast in konkurenčnost ampak tudi za zmanjšanje revščine in spodbujanje socialne vključenosti.

Izobraževanje učiteljev za inkluzijo – usposobitev vseh učiteljev, da lahko zadovoljijo vedno bolj raznolike potrebe učencev – prispeva k naslednjim političnim nalogam:

Odpravi pomanjkljivosti v izobraževanju: ET 2020 Cilj 3 'Spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva', *Sklepi Sveta z 12. maja 2009 o strateškem okviru za sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju na evropski ravni* (2009a) poudarjajo, da je treba odpraviti pomanjkljivosti v izobraževanju, in sicer z visoko kakovostnim izobraževanjem v zgodnjem otroštvu, usmerjeno podporo in spodbujanjem inkluzivnega izobraževanja. Pomen zgodnje obravnave se vedno bolj priznava kot način preprečevanja vrste dolgotrajnih socialnih problemov, ki se prenašajo iz ene generacije na naslednjo kot tudi možnost dolgoročnih prihrankov v javni porabi;

Premagovanju revščine: Zlasti *Sklepi Sveta o evropski platformi proti revščini in socialni izključenosti: evropski okvir za socialno in teritorialno kohezijo* poudarjajo, kako je treba vložiti večje napore v zagotavljanje podpore in priložnosti netradicionalnim in prikrajšanim učencem. Ugotavlja tudi, da so zlasti invalidi izpostavljeni revščini in socialni izključenosti;

Reševanju prezgodnjega zapuščanja šole: Za to so potrebni ukrepi, kot so 'še ena priložnost' za izobraževanje ter tesnejše sodelovanje z družinami in lokalno skupnostjo, kakor tudi boljša usklajenost med izobraževalnim sektorjem, sektorjem za usposabljanje in ostalimi sorodnimi področji, vključno z izobraževanjem v zgodnjem otroštvu, učnimi načrti, izobraževanjem učiteljev in individualno podporo zlasti za prikrajšane skupine;

Izboljšanje izobraževalnih uspehov in ključnih kompetenc: *Sklepi Sveta o vlogi izobraževanja in usposabljanja pri izvajanju strategije 'Evropa 2020' (2011b)* poudarjajo temeljno vlogo izobraževanja in usposabljanja v doseganju ciljev pametne, trajnostne in inkluzivne rasti. Državljanje je treba opremiti z veščinami in kompetencami, ki jih potrebuje evropsko gospodarstvo in evropska družba in pomagati spodbujati socialno kohezijo ter vključenost;

Odstranjevanju ovir, ki jih doživljajo invalidni učenci: Veliko držav kakor tudi sama Evropska Unija je podpisalo in ratificiralo *Konvencijo OZN o pravicah invalidov, 2006 (UNCPRD)* in Izbirni protokol, ki predstavljata zagon za spremembe. V Členu 24 je zapisano, da nudi inkluzivno izobraževanje najboljše izobraževalno okolje otrokom z invalidnostmi in pomaga pri odstranjevanju ovir in stereotipov.

Konvencija izpostavlja potrebo po usposabljanju vseh učiteljev za poučevanje v inkluzivnih razredih in potrjuje pomen izboljšanja izobraževanja učiteljev na načine, kot so jih zapisali ministri za izobraževanje v zadnjih letih (2007, 2008, 2009b). Projekt TE4I predstavlja nadaljnjo podporo takšnim ukrepom.

Projekt Agencije Izobraževanje učiteljev za inkluzijo (TE4I)¹

Leta 2009 je Agencija začela s triletnim projektom, v katerem je proučevala, kako začetno izobraževanje redne učitelje pripravlja za 'inkluzivnost'. Sodelovalo je petinpetdeset ekspertov iz 25 držav², vključno z oblikovalci politik, odgovornimi za izobraževanje učiteljev in za inkluzivno izobraževanje kakor tudi za izobraževalce rednih in posebnih učiteljev. Priporočila projekta izhajajo iz skupnih značilnosti, ki vladajo med politiko in prakso izobraževanja učiteljev za inkluzijo v sodelujočih državah, iz pregledov politik in literature, ki so del projekta in iz informacij, pridobljenih od širokega kroga nosilcev interesov v okviru 14 študijskih obiskov v sodelujočih državah. Poleg projektne poročila je rezultat projekta tudi Profil inkluzivnih učiteljev, v katerem so našteje kompetence, ki jih potrebujejo učinkoviti inkluzivni učitelji.

Projektne ugotovitve in priporočila

Izobraževanje učiteljev v Evropi je potrebno razvijati, če naj učinkovito pripravi učitelje, da bodo znali zadovoljiti potrebe različnih učencev v razredu. Ugotovitve projekta potrjujejo glavne pomisleke, ki so bili izraženi na evropski politični ravni ter jasno izražajo potrebo po:

- Razvoju učinkovitejših postopkov rekrutiranja in izbora;
- Izboljšavi sistemov izobraževanja učiteljev, vključno z začetnim izobraževanjem učiteljev, uvajanjem, mentorstvom in nadaljnjim strokovnim razvojem;
- Krepitvi stroke in zagotavljanju kakovosti izobraževalcev učiteljev;
- Boljšem šolskem vodstvu.

Najpomembnejši ugotovitvi projekta TE4I pa sta, da je potrebno izboljšati učiteljeve kompetence ter spodbujati strokovne vrednote in stališča. V projektu so bile identificirane štiri osrednje vrednote, povezane s poučevanjem in učenjem, ki predstavljajo osnovo učiteljevih kompetenc v inkluzivnem izobraževanju:

¹ Več informacij je na voljo na: <http://www.european-agency.org/agency-projects/teacher-education-for-inclusion>

² Avstrija, Belgija (flamska in francosko govoreča skupnost), Ciper, Češka republika, Danska, Estonija, Finska, Francija, Irsko, Islandija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Slovenija, Španija, Švedska, Švica, Združeno kraljestvo (Anglija, Severna Irsko, Škotska in Wales)

Spoštovanje raznolikosti učencev: razlike učencev predstavljajo koristne vire za izobraževanje;

Pomoč vsem učencem: učitelji morajo imeti visoka pričakovanja glede uspeha vseh učencev;

Delo z drugimi: sodelovanje in timsko delo sta ključna pristopa vseh učiteljev;

Nadaljevanje osebnega strokovnega razvoja: poučevanje je učna dejavnost in učitelji morajo sprejeti odgovornost za lastno vseživljenjsko učenje.

Iz projekta izhaja vrsta priporočil strokovnjakom, ki delujejo na področju izobraževanja učiteljev in oblikovalcem politik, ki morajo zagotoviti usklajen politični okvir za upravljanje širših, sistemskih sprememb. Le-te so potrebne, če hočemo vplivati na izobraževanje učiteljev za inkluzijo:

Rekrutiranje in ohranjanje učiteljev: Potrebno je proučiti učinkovite pristope za izboljšanje rekrutiranja kandidatov za učitelje in povečati stopnjo ohranjanja učiteljev. Poleg tega moramo najti načine, kako povečati število učiteljev iz različnih ozadij in z invalidnostmi;

Dokazi učinkovitosti izobraževanja učiteljev: Potrebne so raziskave o učinkovitosti različnih poti v poučevanje, o organizaciji programov, vsebini in pedagogiki, ki bodo najuspešneje razvijale kompetence učiteljev za zagotavljanje različnih potreb vseh učencev;

Profesionalizacija izobraževalcev učiteljev: 'Poklic' izobraževalcev učiteljev moramo še naprej razvijati, tako da se izboljša rekrutiranje, uvajanje in nadaljnji strokovni razvoj. Profil izobraževalcev učiteljev na višjih in visokošolskih ustanovah za izobraževanje ter šolsko osebje s takšno odgovornostjo je treba povzdigniti, in sicer z imenovanjem kandidatov z ustreznim strokovnim znanjem in izobrazbo. Potrebno je nadaljevati z razvojem formalnega postopka uvajanja in raziskati načine, kako omogočiti sveže in relevantne izkušnje v razredu učnemu osebju na visokošolskih ustanovah;

Sodelovanje med šolami in višje- ter visokošolskimi ustanovami: Osnova učne prakse, ki predstavlja pomemben del vseh programov izobraževanja učiteljev, je jasno razumevanje teoretičnih temeljev, kar zagotavlja, da praksa ni osredotočena le na veščine, ki jih je lahko opazovati in meriti. Šole in ustanove za izobraževanje učiteljev morajo sodelovati pri zagotavljanju dobrih hospitacijskih šol in ustreznih mest za učno prakso;

Širša, sistemska reforma: Izobraževanje učiteljev ne more potekati izolirano. Potrebna je 'reforma celotnega sistema', da pride do sprememb. Potrebna sta zavezanost in močno vodstvo s strani oblikovalcev politik vseh sektorjev in vseh nosilcev interesov v izobraževanju. Delo se mora osredotočati na razvoj politik v različnih sektorjih in na prakso različnih agencij na vseh ravneh, ki bo v pomoč inkluzivnemu izobraževanju kot ključnemu delu inkluzivnejše družbe;

Jasna uporaba jezika, ki se uporablja v zvezi z inkluzijo in različnostjo: Razvrščanje in dodeljevanje oznak ali nalepk privede do primerjanja in oblikovanja hierarhij in omejuje pričakovanja, kar pomeni posledično tudi omejitev učenja. Reforma politike mora vsem učiteljem in ključnim strokovnjakom pomagati razviti jasno razumevanje temeljnih predpostavk, povezanih z drugačno terminologijo in vplivom le-te.

Področja nadaljnjega razvoja politik

Razvoj izobraževanja učiteljev za inkluzijo je zaslediti povsod po Evropi. Vendar ostaja vrsta ključnih političnih problemov, ki zahtevajo nadaljnje proučevanje, in sicer ali začetno izobraževanje učiteljev pripravi vse učitelje, da znajo zadovoljiti različne potrebe učencev v inkluzivnih razredih. Ob upoštevanju političnih prednostnih nalog na evropski ravni in ob ugotovitvah projekta TE4I, so koristi nadaljnjega dela na tem področju nesporne. Posebne pozornosti v smislu bodočega dela in razvoja politik pa morajo biti deležna naslednja štiri področja:

Začetno izobraževanje učiteljev po združenem modelu: Vsebine o inkluziji in raznolikosti so sestavni del vsebin programov začetnega izobraževanja učiteljev za vse učitelje – ne glede na starost otrok ali predmet, ki ga nameravajo poučevati;

Kontinuum priložnosti za strokovni razvoj o problemih različnosti je na voljo vsem učiteljem in vodjem šol: Ob obravnavi omenjenih problemov v okviru izobraževanja in ob možnosti pridobivanja potrebnih izkušenj, morajo imeti učitelji priložnost specifična področja proučevati poglobljeno in to kadarkoli v času svoje poklicne poti;

Priložnosti za strokovni razvoj na področju raznolikosti so na voljo vsem izobraževalcem učiteljev: Treba je imenovati izobraževalce učiteljev, ki imajo znanje in izkušnje inkluzivnih okolij. Priložnosti za raziskave in razvoj morajo biti dane vsem izobraževalcem učiteljev, s čimer se spodbuja sodelovanje med fakultetami in prispeva k celostnemu pristopu k različnosti;

Zbiranje podatkov o rekrutiranju in ohranjanju učiteljev, zlasti podatki o zastopanosti učiteljev iz manjšinskih skupin: Takšne podatke se analizira in uporabi za informiranje pred sprejemanjem političnih odločitev, z namenom, da se zagotovi reprezentativnost celotnega prebivalstva v učiteljskih kadrih.

Zaključek

Koristi vedno večje inkluzije, povezane z ostalimi prednostnimi nalogami, kot so socialna pravica in kohezija skupnosti, so dolgoročne in predstavljajo investicijo v izobraževanje v zgodnjem otroštvu. Vedno bolj inkluziven izobraževalni sistem pa predstavlja najučinkovitejšo rabo sredstev.

Vizija pravičnejšega izobraževalnega sistema zahteva od učiteljev, da so opremljeni z kompetencami, s katerimi bodo uspešno zadovoljevali različne potrebe učencev. Projekt Agencije predstavlja v tej zvezi ideje in navdih za nadaljevanje na poti zagotavljanja kakovostnega izobraževanja za vse učence.

Literatura

Organizacija združenih narodov (2006) Konvencija o pravicah invalidov, New York: Združeni narodi. Elektronski vir je na voljo na spletu na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi/konvencija_o_pravicah_invalidov/

Svet Evropske Unije (2007) Sklepi Sveta in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta z dne 15. novembra 2007, o izboljšanju kakovosti izobraževanja učiteljev (UL C300, 12.12.2007)

Svet Evropske Unije (2008) in predstavnikov vlad držav članic, ki so se sestali v okviru Sveta z dne 21. novembra 2008 – Pripraviti mlade na 21. stoletje: agenda za evropsko sodelovanje v šolstvu (UL 2008/C 319/08)

Svet Evropske Unije (2009a) Sklepi Sveta z dne 12. maja 2009 o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju ('ET 2020') (2009/C 119/02)

Svet Evropske Unije (2009b) Sklepi Sveta z dne 26. novembra 2009 o strokovnem izpopolnjevanju učiteljev in vodstvenih delavcev šol (UL 2009/C 000/09)

Svet Evropske Unije (2010) Sklepi Sveta o socialni dimenziji izobraževanja in usposabljanja. 3013. zasedanje Sveta izobraževanje, mladina in kultura, Bruselj, 11. maj 2010

Svet Evropske Unije (2011a) Sklepi Sveta o Evropski platformi za boj proti revščini in socialni izključenosti: evropski okvir za socialno in teritorialno kohezijo. 3073. zasedanje Sveta zaposlovanje, socialna politika, zdravje in potrošniki, Bruselj, 7. marec 2011

Svet Evropske Unije (2011b) Sklepi Sveta o vlogi izobraževanja in usposabljanja pri izvajanju strategije 'Evropa 2020' (2011/C 70/01)

Svetovna zdravstvena organizacija (2011) Svetovno poročilo o invalidnosti. Ženeva, Švica, WHO